

Przedmowa

Sophie Mereau-Brentano (1770–1806) była pisarką niemiecką epoki klasycyzmu-romantycznej. W stwierdzeniu tym nie kryłoby się nic nadzwyczajnego, gdyby nie fakt, że w odniesieniu do piszących kobiet wspomnianego okresu tylko w nielicznych przypadkach mówi się o byciu pisarką. Szeroko pojęta twórczość artystyczna kobiet wychodziła wprawdzie na przelomie XVIII i XIX wieku z cienia i zyskiwała na znaczeniu, ale pisanie pod pseudonimem lub nazwiskiem małżonka było wciąż powszechną praktyką¹. Droga Sophie Mereau-Brentano na pisarski parnas uchodzić może w pewnym sensie za wyjątkową. Wrażliwość, umiejętność postrzegania świata, tak ceniona w dobie romantyzmu, nieprzeciętne zdolności językowe byłyby zapewne niewystarczające, gdyby nie wsparcie, jakiego Mereau-Brentano doświadczyła od kolegów po piórze: Friedricha Schillera i Achima von Arnima. Nie bez znaczenia dla jej rozwoju był, wbrew przeciwnemu stanowisku literaturoznawczyń niemieckich², związek małżeński z Clemensem Brentanem.

---

¹ Por. B. Hahn: *Unter falschem Namen. Von der schwierigen Autorschaft der Frauen*. Frankfurt a.M. 1991, s. 7–70.

² Por. H.M. Kastinger Riley: *Saat und Ernte. Sophie Mereaus Forderung geschlechtlicher Gleichberechtigung*. In: Eadem: *Die weibliche Muse. Sechs Essays über künstlerisch schaffende Frauen der Goethezeit*. Columbia/South Carolina 1986, s. 58–72; J. Augart: *Eine romantische Liebe in Briefen*.

Mimo iż wiele kobiet zaczynało w tym okresie pisać i publikować, to najczęściej ich twórczość spotykała się krytyką i odrzuceniem, a one same nazywano pogardliwie pisarzynami lub dyletantkami³. Dyskusję na temat pisarek-dyletantek zainicjowali w swoich listach Johann Wolfgang Goethe i Friedrich Schiller, zainspirowani oceną prób poetyckich dwóch autorek – Amalii von Imhoff, krewnej pani Charlotte von Stein, oraz Caroline Wolzogen, szwagierki Schillera. Wymiana poglądów weimarskich koryfeuszy na temat możliwości kobiecego pisarstwa trwała od marca do sierpnia 1799 roku, a następnie została opublikowana w zbiorze *Über den Dilettantismus* [O dyletantyzmie], w którym Goethe wyjaśnia przyczyny niepowodzeń piszących kobiet, sprowadzając je do ich niezakorzenia w tradycji literackiej, braku edukacji i umiejętności oddzielenia życia od sztuki. Przyczyna kobiecego dyletantyzmu pisarskiego tkwiła, według Goethego, w ich sytuacji życiowej: zamążpójściu, macierzyństwie i niemożności pogodzenia obowiązków domowych z zawodem pisarki. Mimo licznych czynników uniemożliwiających kobietom pisanie obaj wieszczowie często wspierali swoje „koleżanki po piórze”, udzielając im rad, poprawiając teksty czy nawet organizując warsztaty⁴. W gronie owych „dyletantek” znalazła się także przysła

---

Zur Liebeskonzeption im Briefwechsel von Sophie Mereau und Clemens Brentano. Würzburg 2006, s. 196–211.

³ W tonie pogardy o pisarstwie kobiet wyrażali się np. Clemens Brentano i Ludwig Tieck. Por. A. Runge: *Literarische Praxis von Frauen um 1800. Briefroman, Autobiographie, Märchen.* Hildesheim 1997, s. 66. Por. także ubolewania Sophie Tieck-Bernhardi-Knorring na temat niedoceniań kobiecego pisarstwa w M. Haberstock: *Sophie Tieck – Leben und Werk. Schreiben zwischen Rebellion und Resignation.* München 2001, s. 170.

⁴ F. Schiller udzielał im często praktycznych rad dotyczących doboru gatunku czy tematu (polecał krótkie formy prozatorskie i baśnie). J.W. von Goethe był skłonny zaakceptować kobiece pisanie, czyli ów dyletantyzm, jeśli służył sztuce i człowiekowi. Schiller dostrzegał natomiast jego korzyści w kształtowaniu uczuć, języka, rozwijaniu siły wyobraźni i rozumienia jednostki. Por. Ch. Bürger: *Leben Schreiben. Die Klassik, die Romantik und der Ort der Frauen.* Stuttgart 1990, s. 19–31. Warsztaty organizowane przez Goethego i Schillera opisuje P. Kühn: *Die Frauen um Goethe.* Leipzig 1910/1911, s. 163–166.

pisarka Sophie Mereau-Brentano, która jednakże, w odróżnieniu od innych pań, zyskała od początku uznanie Schillera i stała się jego równorzędną partnerką w rozmowach o pisarstwie, a następnie samodzielną pisarką, wydającą własne czasopisma dla kobiet, zawierającą umowy z wydawcami, uczestniczącą w targach książki, a przede wszystkim kobietą świadomie definiującą swoje *credo* artystyczne. Mimo tych niekwestionowanych osiągnięć i pozycji na ówczesnym rynku wydawniczym Sophie Mereau-Brentano przez dziesięciolecia pozostawała pisarką zapomnianą, skrywającą się za swoim mężem Clemensem Brentanem. Do jej ponownego odkrycia przyczyniła się Sigrid Weigel, której artykuł z roku 1981 zapoczątkował badania feminologiczne, skoncentrowane wyłącznie na osobie Sophie Mereau-Brentano, a nie na mężu bądź mężczyznach z otoczenia pisarki (np. Schillerze, którego listy do Sophie drukowano bez uwzględnienia jej korespondencji)⁵. Do upowszechnienia twórczości S. Mereau-Brentano poprzez edycję do tej pory niedrukowanych tekstów, a także liczne projekty badawcze, przyczyniła się w znaczącym stopniu Katharina von Hammerstein⁶.

***

Tom trzeci serii Niemiecka Literatura Kobiet nieprzypadkowo koncentruje się na tych aspektach twórczości Sophie Mereau-Brentano, które obrazują jej etapy drogi pisarskiej, wpływ pola kulturowego na rozwój osobowości (Renata Dampc-Jarosz, Katowice), współpracę z Schillerem (Norbert Oellers, Bonn), współtworzenie historii literatury kobiet, w szczególności powieści epistolarnej w nawiązaniu do tradycji tego gatunku i jednej z pierwszych jego autorek – Sophie von La Roche (Karina Becker, Paderborn) oraz literacki obraz artystki w autobiograficznym opowiadaniu

---

⁵ Por. S. Weigel: *Sophie Mereau, 1770–1806*. In: *Frauen. Portraits aus zwei Jahrhunderten*. Hrsg. von H.J. Schultz. Stuttgart 1981, s. 20–33.

⁶ K. von Hammerstein zorganizowała w roku 2006 pierwszą konferencję poświęconą S. Mereau-Brentano, której owocem była monografia wieloautorska. Por. bibliografię.

Marie (Nina Nowara-Matusik, Katowice). Opracowania monograficzne zebrane w tej książce korespondują z pierwszymi w języku polskim edycjami powieści *Amanda i Eduard* oraz opowiadania *Marie*. W mniejszym stopniu analiza, interpretacja i dobór przełożonych na język polski utworów podejmują typowe dla autorki tematy: miłości, możliwości emancypacji kobiet czy autobiograficznego zapisu życia, gdyż stały się już one przedmiotem licznych opracowań. Pomocą w poszerzeniu wiedzy na ten temat może posłużyć niewątpliwie załączona bibliografia, obejmująca spis utworów Sophie Mereau-Brentano, jak i utworów poświęconych jej życiu i twórczości.

Renata Dampc-Jarosz